Rok XIII. **TYGODNIK KATOLICKI.** Rok XIII.

№ 48. Grodzisk, 30. listopada 1872. № 48.

Tygodnik katolicki wychodzi co **Sobotę**. **Prenumerata** ćwierćrocznie wynosi: 1) **na pocztach pruskich** 1 tal. 20 sgr. 2) w **Galicyi** 3 fl. 3) w **Król. Polsk**. 2 ruble. 4) We **Włoszech** 2 tal. 5) We **Francyi** 2 tal. 5 sgr. 6) W **Turcyi** 2 tal. 10 sgr. 7) W **Ameryce** 2 tal. 15 sgr. 8) W **Australii** 2 tal. 20 sgr.
Listy adresować należy do **Wonieścia** (p. Alt-Boyen). — Redakcya przyjmuje tylko **frankowane** listy, reklamacye i korespondencye. Rękopisy nie zwracają się (tylko na uprzednie żądanie) i ulegają zniszczeniu. Numer pojedyńczy kosztuje 5 sgr. = 1 złp.

Deum, qui proposito tuo favit hactenus, rogamus, ut potiora semper et uberiora eidem incrementa largiatur in sui nominis gloriam et gentis tuae utilitatem. (List Ojca św. Piusa IX. do Redaktora Tygodnika katolickiego.)

SYLLABUS

complectens praecipuos a Pio IX. damnatos

ERRORES

de societate civili in suis ad Ecclesiam relationes spectata.

(Dokończenie.)

Aliae vires non sunt agnoscendae nisi illae quae in materia positae sunt, et omnis morum disciplina honestasque collocari debet in cumulandis et augendis quovis modo divitiis ac in voluptatibus explendis.

(Syllabus LVIII.)

Jus in materiali facto consistit, et omnia hominum officia sunt nomen inane, et omnia humana facta juris vim habent.

(Syllabus LIX.)

Auctoritas nihil aliud est nisi numeri et materialium virium summa.

(Syllabus LX.)

Fortunata facti injustitia nullum juris sanctitati detrimentum affert.

(Syllabus LXI.)

Legitimis principibus obedientiam detractare, imo et rebellare licet.

(Syllabus LXII.)

SYLLABUS

complectens praecipuas a Pio IX. declaratas

VERITATES

de societate civili in suis ad Ecclesiam relationibus spectata.

. . . . Atque hisce nefariis abominandisque principiis reprobum carnis spiritui rebellis sensum tuentur, fovent, extollunt, illique naturales dotes ac jura tribuunt, quae per catholicam doctrinam conculcari dicunt, omnino despicientes monitum Apostoli clamantis: „Si „secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta car„nis mortificaveritis, vivetis.“

(Encycl. *Maxima quidem*, 9 Junii 1862.)

. . . . Dei, religionis, animaeque suae immemores suam omnem felicitatem in comparandis divitiis et pecuniae thesauris perperam collocant. Meminerint hujusmodi homines ac serio meditentur gravissima illa Christi Domini verba. „Quid prodest homini, si mundum „universum Cucretur, animae vero suae detrimentum patiatur?“

Encycl. *Quando conficiamur* 10 August. 1863).

. . . . Necesse est ut hisce potissimum temporibus sibi omnino persuadeat, illos (perturbatores civilis societatis) nunquam contentos fore, nisi viderint omne auctoritatis principium, omne religionis frenum, omnemque juris justitiaeque regulam de medio tolli; atque hujusmodi subversores in civilis societatis calamitatem illud jam tum voce, tum scriptis assequuti sunt, ut humanas mentes perveterint moralem sensum debilitaverint, et injustitiae horrorem eripuerint; atque omnia conantur ut cunctis persuadeant, jus ab honestis gentibus invocatum nihi aliud esse, nisi injustam voluntatem quae debeat omnimo contemni. Heu! vere „luxit et defluxit terra et infir„mata est, defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terrae. Et „terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, „mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum.“ (Js. cap. XXIV. 2. 45.)

(Allocut. *Jamdudum cernimus* 18 Martii 1561.)

Vehementer dolemus in diversis locis nonnullos, e populo existere, qui Nostro nomine temere abutentes, et gravissimam personae, Nostrae ac supremae dignitati injuriam, inferentes, debitam erga Principes subjectionem denegare, et contra illos turbas, pravosque motus concitare audent. Quod certe a Nostris consiliis adeo abhorrere constat, ut . . . . haut omiserimus inculcare debitam erga Principes, et Potestates obedientiam, a qua juxta christianae legis

praeceptum, nemo citra piaculum deflectere unquam potest, praeterquam scilicet ubi forte aliquid jubeatur, quod Dei et Ecclesiae legibus adversetur.

(Allocut. *Quisque Vestrum*, 4 October. 1847.)

Et quoniam ubi a civili societate fuit amota religio, ac repudiata divinae revelationis doctrina et auctoritas, vel ipsa germana justitiae humanique juris notio tenebris obscuratur et amittitur, atque in verae justitiae legitimique juris locum materialis substituitur vis, inde liquet cur nonnulli certissimis sane rationis principiis penitus neglectis posthabitisque audeant conclamare, „voluntatem populi pu-„blica, quam dicunt, opinione vel alia ratione manifestatam consti-„tuere supremam legem ab omni divino humanoque jure solutam, et „in ordine politico facta consummata, eo ipso quod consummata „sunt vim juris habere.“ (Encycl. *Quanta cura*, 8 Decemb. 1864.)

„Quia transgressi sunt leges, *mutaverunt jus*, dissipaverunt foedus sempiternum, propter hoc maledictio vorabit terram. (Isai XXIV. 5. 6.) — Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non ut enim potestas nisi a Deo; quae autem sunt a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt (S. Paul. ad Rom. XIII. 1. 2.) — Apposuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, *sobrie* et *juste* et *pie* vivamus in hoc saeculo, exspectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. (S. Paul. ad Ephes. II. 11. 13.) — Subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum: sive regi quasi praecellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum; laudem vero bonorum, quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes, obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quasi liberi et non quasi velamen habentes malitiae libertatem, sed sicut servi Dei. Omnes honoratae, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. (I. S. Petr. II. 13. 17.) — Da *unum*, et populus est, tolle *unum* et turba est. (S. August. tract. XXXIII. in Joan.) — Lex aeterna est ipsa ratio vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans. (S. August. lib. XXII contr. Faust. c. 27.) — Ut breviter aeternae legis notionem, quae impressa nobis est, quantum valet, verbis explicens, ea est, qua justum est, ut omnia sint ordinatissima. (S. August. de libr. arbitr. c. 6.) — Mihi lex esse non videtur quae justa non fuerit (S. Augus. de libr. arbitr. I. 5.) — Ubi nullum imperium, ibi nullos ordo; ubi poliarchia, sive multorum imperium, ibi seditio (S. Greg. Naz. Orat. III. de Theol.) — Lex est (quaedem rationis ordinatio ad bonum commune, et ab eo qui curam habet communitatis promulgata . . . . alioquin voluntas principis (quaecunque sit principatus forma) magis esset iniquitas, quam lex. (S. Thom. I. II. q. 90. a 4. a 1.)

Proclamandum est et observandum principium quod vocant de *non-interventu*.

(Syllabus LXII.)

Interim abstinere non possumus, quin praeter alia deploremus funestum ac perniciosum principium, quod vocant de *non interventu* a quibusdam Guberniis haud ita pridem, ceteris tolerantibus, proclamatum et adhibitum etiam cum de injusta alicujus Gubernii contra aliud agressione agatur: ita ut quaedam veluti impunitas ac licentia impetendi ac diripiendi aliena jura, proprietates, ac dictiones ipsas contra divinas humanesque leges sanciri videatur, quemadmodum luctuosa hac tempestate cernimus evenire. (Allocut. *Novos et ante* 28 Septembris 1860.)

Das *Nicht-Interventionsprincip* ist eine so neue Monstruosität, dass man vergebens nach einem alten Texte suchen würde, um es zu bekämpfen. Alle Texte aber, welche sagen, dass die Könige nur desshalb Könige seien, um Gutes zu thun und Schlechtes zu hindern, lassen sich auf diesen Irrthum anwenden, und es befindet sich in Vorstehendem mehr als einer solcher Aussprüche. Alle Aussprüche, aus heidnischer wie aus christlicher Zeit, welche sagen, dass es hienieden noch etwas anderes Edeleres giebt, als Kraft, Gewalt und Verbrechen — verdammen desgleichen jene schamlose Politik, welche sich nicht scheut, in Wort und Schrift die Behauptung aufzustellen: Dass es fortan absurd sei, die Schwachen gegen die Bedrückung der Starken zu schützen.

De temporalis regni cum spirituali compatibilitate disputant inter se christianae et catholicae ecclesiae filii.

(Syllabus LXXV.)

Abrogatio civilis imperii, quo Apostolica Sedes potitur ad ecclesiae libertatem felicitatemque vel maxime conduceret.

(Syllabus LXXVI.)

Verumtamen officii Nostri ratio postulat, ut in civili Apostolicae Sedis Principatu tuendo jura possesionesque Sanctae Romanae Ecclesiae, atque ejusdem Sedis libertatem, quae cum totius Ecclesiae libertate, et ultitate est conjuncta, totis viribus defendamus. Et quidem homines . . . ignorant vel ignorare simulant, singulari prorsus divinae Providentiae consilio factum esse, ut Romano Imperio in plura regna, variasque ditiones diviso, Romanus Pontifex, cui a Christo Domino totius Ecclesiae regimen et cura fuit commissa civilem Principatum hac sane de causa haberet, ut ad ipsam Ecclesiam regendam, ejusque unitatem tuendam plena illa potiretur libertate, quae ad supremi Apostolici ministerii munus obeundum requiritur. Namque omnibus compertum est, fideles populos, gentes, regna nunquam plenam fiduciam, et observantiam esse praestitura Romano Pontifici, si illum alicujus Principis, vel Gubernii dominio subjectum, ac minime liberum esse conspicerent . . . (Allocut. *Quibus quantisque*, 20 April. 1849.)

Facile autem intelligitur quemadmodum ejusmodi Romanae Ecclesiae Principatus, licet suapse natura temporalem rem sapiat, spiritualem tamen induat, indolem vi sacrae, quam habet, destinationis et arctissimi illius vinculi, quocum maximis Rei Christianae rationibus conjungitur. (Litt. Apostolic. *Cum catholica Ecclesia*, 26 Mart. 1860).

Sed Romani pontificatus oppugnatio non solum eo spectat, ut haec Sancta Sedes et Romanus Pontifex legitimo suo civili principatu omnino privetur, sed eo etiam tendit, ut infirmetur, et, si fieri unquam posset, plane tollatur salutaris catholicae religionis virtus; ac propterea impedit Dei ipsius opus, redemptionis fructum, et sanctissimam illam fidem, quae praetiosissima est hereditas in nos derivata ex ineffabili sacrificio, quod in Golgatha consummatum est. Atque itaque se rem habere satis superque demonstrant tum commemorata jam facta, tum ea quae in dies evenire videmus.

Quisquis quae alii fideles de haereditate possessionum suarum, ob remedium animarum suarum, Deo ad honorem, et decorem Ecclesiae suae, ejusque ministrorum usus, contulerunt aut abstulerit, aut aufferre praesumpserit procul dubes aliorum data in animae suae convertit periculum. (Concil. Aquisgran. cap. 37. 1. IV. contr. Harduin). — Non tenacitatis studio aut saecularis utilitatis causa, sed divini consideratione judicii ad ea repetenda movemur quorum jubemur dispensatores esse fideles et prudentes. (S. Agapit. Pap. ep. 4. ad Caesar. ep. Arelat.) — Summus Pontifex simul etiam rex est temporalis in suis terris, quarum est dominus quod a sanctis pontificibus inchoatum et conservatum est . . . . Imo speciali Dei providentia factum esse affirmat D Thomas in 2 Sentent. In fine (Suarez de legib. 1. IV. 10.) — Qui donaverunt Episcopo Romano pii homines fuerunt, et ea de causa praecipue a tota Ecclesia commendati sunt, ut patet de Constantino, et Carolo Magno, et Ludovico ejus filio, qui inde pius appellatus est, quos etiam adversarii laudant, et contra, qui ejusmodi principatum auffere conati sunt, ut Aistulfus rex Longobardorum, Henricus IV et V, Otho IV, Fridericus I et II ab omnibus historicis ut impii et sacrilegi notantur. (Bellarmin. de Rom. Pontif. V. 9.) Civilem Sanctae Sedis principatum seu quiddam necessarium ac providente Deo manifeste institutum agnoscimus; nec declarare dubitamus, in praesenti rerum humanarum statu, ipsum hunc principatum civilem pro bono ac libero ecclesiae animarumve regimine omnino requiri. Opportebat sane totius Ecclesiae Caput Romanum Pontificem nulli Principi esse subjectum, imo nullius hospitem; sed in proprio dominio ac regno sedentem suimet juris esse, et in nobili, tranquilla et alma libertate Catholicam fidem tueri ac propugnare, totamve regere ac gubernare christianam rempublicam. (Declarat. 265 episcopo. ad Pium IX, 8 Jun. 1862.)

Aetate hac nostra non amplius expedit religionem catholicam haberi tanquam unicam Status religionem, ceteris quibuscumque cultibus exclusis.

(Syllabus LXXVII.)

. . . . Ad populorum mores animosque facilius corrumpendos, ac detestabilem, teterrimamque *indifferentismi* pestem propagandam ac sanctissimam nostram Religionem convellendam admittitur liberum cujusque cultus exercitium, et omnibus quaslibet opiniones, cogitationesque palam publiceque manifestandi plena tribuitur potestas . . . . (Allocut. *Nunquam fore*, 15 Decembris 1856.)

Hinc laudabiliter in quibusdam catholici nominis regionibus lege cautum est, ut hominibus illuc immigrantibus liceat publicum proprii cujusque cultus exercitium habere.

(Syllabus LXXVIII.)

Haec autem moderna civilitas dum cuique acatholico cultui favet, ipsosque infideles a publicis muneribus obeundis minime prohibet, et catholicas scholas illorum filiis recludit, irascitur adversus Religiosas Familias etc. . . . Haec civilitas dum acatholicis institutis ac personis subsidia largitur, catholicam Ecclesiam justissimis suis possessionibus spoliat, et omnia adhibet consilia ac studia ad salutarem ipsius Ecclesiae efficaciam imminuendam. Insuper dum omnem tribuit libertatem quibusque verbis et scriptis, quae Ecclesiam omnesque ipsi ex corde devotos aversantur, ac dum licentiam animat, alit et fovet, eodem tempore se omnino cautam moderatamque exhibet in reprehendenda violenta et immiti interdum agendi ratione contra eos adhibita, qui optima vulgant scripta. . . . (Allocut. *Jamdudum cernimus*, 18. Martii 1861.)

Enimvero falsum est, civilem cujusque cultus libertatem, itemque plenam potestatem omnibus attributam quaslibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi, conducere ad populorum mores animosque facilius corrumpendos, ac indifferentismi pestem propagandam.

(Syllabus LXXIX.)

Atque contra sacrarum Litterarum, Ecclesiae, sanctorumque Patrum doctrinam asserere non dubitant „optimam esse conditionem „societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coercendi san„citis poenis violatores catholicae religionis, nisi quatenus pax „publica postulet.“ Ex qua omnino falsa socialis regiminis idea haud timent erroneam illam fovere opinionem catholicae Ecclesiae, animarumque saluti maxime exitialem ac rec. mem. Gregorio XVI. Praedecessore Nostro *deliramentum* appellatam, nimirum „libertatem „conscientiae et cultuum esse proprium cujuscumque hominis jus, „quod lege proclamari et asseri debet in omni recte constituta so„cietate, et jus civibus inesse ad omnimodam libertatem nulla vel „ecclesiastica vel civili auctoritate coarctandam quo suos con„ceptus quoscumque sive voce, sive typis, sive alia ratione palam „publiceque manifestare ac declarare valeant.“ Dum vero id temere affirmant, haud cogitant et considerant, quod *libertatem perditionis* praedicant, et quod „si humanis persuasionibus semper disceptare „sit liberum, nunquam deesse poterunt, qui veritati audeant resultare, „et de humanae sapientiae loquacitate confidere, cum hanc nocen„tissimam vanitatem quantum debeat fides et sapientia christiana „vitare, ex ipsa Domini nostri Jesu Christi institutione cognoscat.“ (Encycl. *Quanta cura*, 8 Decemb. 1864.)

Quae pejor animae quam libertas erroris? (S. Aug. Ep. 166.)

Pugnandum est acriter, quantum res ipsa efflagitat, et pro viribus tot librorum mortifera exterminanda pernicies: nunquam enim materia subtrahetur erroris, nisi pravitatis facinorosa elementa in flammis combusta depereant. (Greg. XIII litt. *Christianae*. 25 Nov. 1766.)

Vir vanus in superbiam erigitur, et tanquam pullum onagri se liberum natum putat. (Job. XI. 12.) — Fascinatio nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentiae transvertit sensum. (Sapientiae IV.)

In hoc Reges sicut eis divinitus praecipitur, Deo serviunt in quantum sunt Reges, si in regno suo bona jubeant, mala prohibeant, non solum quae pertinent ad humanam societatem, verum etiam quae ad divinam religionem. Frustra dicis: *relinquar libero arbitrio*. Cur enim non in homicidiis, ed in stupris ed in quibuscumque aliis facinoribus et flagitiis libero arbitrio dimittendum esse proclamas? Quae tamen omnia justis legibus comprimi, utilissimum ac saluberrimum est (S. August. contr. Cresconium, 1. III. 57.)

Cum nondum Reges Domino servirent sed adhuc meditarentur inania adversus Dominum et adversus Christum ejus, non utique tunc possent impietates legibus prohiberi, sed magis exerceri.... Postea vero quam coepit compleri quod scriptum est: *et adorabunt eum omnes Reges terrae, omnes gentes servient illi*, quis mente sobrius Regibus dicat: Nolite curare in regno vestro a quo oppugnatur Ecclesia Domini vestri; non ad vos pertineat in regno vestro quis velit esse sive religiosus, sive sacrilegus. . . . . (S. August, Epist. 185, alias 50.)

Ad hoc potestas super omnes homines Dominorum nostrorum pietate coelitus data est, ut qui bona appetunt, adjuventur, et coelorum via largius pateat, ut terrestre regnum coelesti regno famuletur. (S. Gregor. M. ep. II. ad Maurit. Imperat.)

Romanus Pontifex potest ac debet cum progressu, cum liberalismo et cum recenti civilitate sese reconciliare et componere.

(Syllabus LXXX.)

Primi postulant, ut Romanus Pontifex cum *Progressu, Liberalismo*, uti vocant, ac recenti civilitate se reconciliet et componat. Alteri vero merito eflagitant, ut immobilia et inconcussa aeternae justitiae principia integra et inviolata custodiantur . . . . quaerimus utrum facta talia sint, quae Christi hic in terris Vicarium ab Ipso ad coelestis suae doctrinae puritatem tuendam, atque ad agnos ovesque eadem doctrina pascendas et confirmandas divinitus constitutum possint inducere, ut sine gravissimo conscentiae piaculo et maximo omnium scandalo se cum hodierna civilitate consociet cujus opera tot nunquam satis deploranda eveniunt mala tot teterrimae opiniones, errores et principia promulgantur, quae catholicae religioni ejusque doctrinae omnino adversantur . . . At cum civilitatis nomine velit intelligi systema apposite comparatum ad debilitandam ac fortasse etiam delendam Christi Ecclesiam, nunquam certe quidem haec Sancta Sedes et Romanus Pontifex poterunt cum hujus modi civilitate convenire . . . Jam vero quicunque vel orrore deceptus vel timore perculsus praebere velit consilia injustis perturbatorum civilis societatis votis consentanea, necesse est ut hisce potissimum temporibus sibi omnino persuadeat, illos nunquam contentos fore, nisi viderint omne auctoritatis principium, omne religionis, frenum, omnemque juris justitiaeque regulam de medio tolli Atque hujus modi subversores in civilis societatis calamitatem illum jam tum voce tum scriptis assequuti sunt, ut humanas mentes perverterint, moralem sensum debilitaverint, et injustitiae horrorem eripuerint. (Allocut. *Jamdudum cernimus*, 18 Martii 1861.)

Quae enim participatio justitiae cum iniquitate, aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Belial (S. Paul. ep. II ad Corinth. VI. 14. 15.)

Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens, ubi scriba, ubi inquisitor hujus saeculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? (S. Paul. ad Corinth. I. C. I. 19. 20.)

Cum autem, ut tridentinorum Patrum verbis utamur, constet, Ecclesiam „eruditam fuisse a Christo Jesu, ejusque „Apostolis, atque a Spiritu Sancto illi omnem veritatem in dies suggerente edoceri,“ absurdum plane est, ac maxime in eam injuriosum, *restaurationem ac regenerationem* quamdam obtrudi, quasi necessariam . . . quo quidem moiimine eo spectant novatores, ut „recentis humanae institutionis jaciantur fundamenta,“ illudque ipsum eveniet, quod detestatur Cyprianus, ut quae divina res est „humana fiat Ecclesia.“ (Encycl. *Mirari vos*. 14 August. 1852).

G. C. P.

O Kaznodziejstwie.

List I.

(Ciąg dalszy.)

Semen est Verbum Dei, a więc jest na ziemi Słowo Boże, Słowo Boga samego, tak nas uczy wiara. I czemużby nie, czemużby Bóg, Słowo Przedwieczne, nie miało dać się słyszeć człowiekowi; przecz on stworzony na obraz i podobieństwo Boże. Czyż nie wziął człowiek od Boga rozumu, aby Go poznawać, serca, aby Go miłować, uszu, aby Go słuchać? Ale przeto rzecz tém dziwniejsza. Bóg na niebie, a człowiek na ziemi. Niewydajeż się, że tu istnieje przepaść dzieląca człowieka od Boga! W Raju było tylko przelotne zbliżenie się, porozumienie się przemijające. Grzech wszystek zerwał węzeł i stanął mur nieprzebity między niebem a ziemią, między Bogiem a człowiekiem. Ludzie Boga już teraz mało rozumieją, a im dalej we wieki, tém mniéj Go rozumieją. Wznosi się tylko krzyk grzechu i grom gniewu Bożego, ale to już nie mowa serdeczna Ojca do syna. Wszystko stracone dla człowieka — gdy nagle rozdziera się opora i Słowo samo staje się pośrednikiem między Bogiem a człowiekiem. Ale jak?

Słowo spoczywało w łonie Boga — *in Sinu Patris* — od wieki wieków, będąc pospołu z Nim Bogiem. Z tego łona, przekraczając przepaści, przyszło na ziemię, — *cecidit in terram* — wzięło na się Ciało ludzkie, aby się lu-

dziom dać lepiéj poznać — *Verbum Carofactum est*, i tak to Słowo Boże stało się Słowem ludzkiém. Ale jakie przeszło koleje?

Pierwsze kroki uczyniło w dawnych czasach w tysiącznych kształtach. Odzywało się w prawach natury, daléj w prawach pisanych, najpierw przez Adama i Patryarchów, potém przez Mojżesza i Proroków — *multifariam multisque modis loquens olim Deus Patribus nostris*. Wreście przyszedł Sam, aby mówić — *novissime locutus est nobis in Filio*. I były też różne sposoby tego przemawiania. Gdy Bóg mówił przez swych posłańców, było w téj mowie coś groźnego, brzmiało w swym majestacie i w swéj powadze jak odgłos grzmotu. To było Słowo postrachu. Ale gdy samo zstąpiło Słowo Boże na ziemię, wtedy było to słowo łaski i prawdy zarazem — Słowo Boże przyszło szukać ludzi i taką wynalazło, aby do nich przemówić, mowę, jakiéj dotąd nikt nie znał, mowę pełną słodyczy i miłości a przytém pełną głębokości i wytworności. Było to słowo prawdy, słowo światła, słowo potęgi, słowo łaski, słowo życia, ale było też słowo krzyża, z którego miało najlepiéj pociągać i przekonywać. —

To Słowo Boże zostało w czasie swoim ludzkim przekazane językom, na nasze przeszło ono usta, na nas niegodne narzędzia Chrystusowe. Są ludzie na świecie, z ludzi wzięci, których zadaniem i obowiązkiem jest, Słowo Boże rozsiewać, pielęgnować, przenosić z pokolenia na pokolenie aż do końca czasów. Prawda, że Słowo Boże do nieba wróciło, lecz ono pozostało w ustach ludzkich. Są przecież ludzie, do których Ono samo rzekło: *idźcie i nauczajcie, uczcie wszystkiego, czegom samo was uczyło*, ponieście me słowo, moję naukę, moję Ewangelią na krańce świata do wszystkich narodów wszystkich czasów, a ja będę z wami aż do skończenia świata. I od tego czasu, jak to zostało powiedzianém, byli zawsze nauczyciele, pasterze, Ewangeliści, Apostołowie i będą zawsze. Tak my to, my kapłani, jesteśmy stróżami i sługami Słowa Bożego. Na to jesteśmy rozesłani na świat, aby mówić, aby opowiadać Ewangelią wszemu stworzeniu, aby pouczać, ganić, karcić *opportune, importune*, bez względu na to, czy nas słuchają lub nie, czy nas przyjmują lub prześladują, a żaden z nas milczeć nie może: *„Vae mihi, si non evangelizavero!"* I to jest całą racyą naszego bytu; jesteśmy, byśmy Słowo Boże opowiadali. I pytam się raz jeszcze, czyż to nie najwyższy nasz obowiązek wznieść się, o ile z nas, do wysokości takiego zadania? My organa, narzędzia Chrystusa moglibyśmyż bez zdrady to słowo Boże w naszych psuć ustach, oszpecać je i niweczyć, moglibyśmyż bezkarnie obierać je z jego przyrodzonéj siły, potęgi przez śmieszne i mizerne nicowanie. Czyż to Słowo nie powinno zachować na sobie swego wzniosłego charakteru, aby po tym ślachetnym znaku od razu dać się poznać mogło! Zatém, naszém pierwszém zadaniem być powinno, nauczyć się, jak onemu Słowu, którego niegodnymi jesteśmy sługami, zachować te rysy niebieskie. A kiedy się zapytamy: jakież ma być nasze słowo pasterskie, odpowiedź na to brzmi: Słowo Boże winno być: a, *żywe*, b, *pouczające*, c, *obronne*, d, *upominające*. I o tém teraz po szczególe.

A. Słowo pasterskie to słowo żywota. Przedewszystkiém słowo pasterskie musi być słowem *żywem*; to jest punkt wyjścia, ztąd reszta się wywodzi. Tak żywém musi być to słowo, to jego najprzedniejsza zaleta, najgłówniejszy charakter, to natura jego sama, a to z tego powodu, bo my kaznodzieje te słudzy Kościoła, który jest Kościołem żywego Boga: *Ecclesia Dei vivi*, bo nasz Bóg to żywy Bóg, to początek i źródło wszelkiego życia. Czemże są obadwa największe Jego dzieła. Dziełem życia. Stworzenie świata to danie, wlanie życia światu, odkupienie to znowu dzieło życia, bo wrócenie człowiekowi upadłemu żywota. *Filium suum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum*. Przyszedł Bóg, by świat nie zginął, aby miał żywot wieczny, aby tego żywota w sobie miał obfity dostatek.

Chrześciaństwo zatém jest życiem, i jak bardzo; wszystko w chrześciaństwie jest życiem; i aby to życie aż do końca czasów się przechowało, jest Kościół Boga żywego, a znów w tym Kościele jest słowo żywota. To trafna nazwa: słowo żywota. Czemu jest słowem żywota? bo życie dawać powinno, bo ma ożywiać. To słowo ma jedno tylko zadanie, jeden cel, ma nas uczynić dziećmi Boga żywego. Ztąd wy kapłani, wy kanały owego słowa, winniście mieć słowo żywe dla wszystkich, słowo żywota na ustach waszych.

Abyście się lepiéj przekonali o téj prawdzie, przypatrzcie się tylko temu imieniowi które nosicie. Jesteście pasterzami — *pastores*! Oto wszystko! *Pastores* pochodzi od *pascere*, paść, karmić tą strawą, co życie daje. A strawą duszy jest właśnie Słowo Boże. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Wielki Origines nie wzdryga się też wyrzec, że słowo Ewangeliczne podobnie jak Ciało Pańskie jest pokarmem duszy — *Verbum est nutritorium animarum*, co jeszcze jaśniéj i nadobniéj umiał zestawić autor dziełka o naśladowaniu Chrystusa: „Czuję zaiste, mówi on w IV księdze rozd. XI, największą potrzebę dwóch rzeczy, bez których to nędzne życie stałoby mi się nieznośne. Zamknięty w więzach ciała wyznaję, iż mi dwojga brakuje, pokarmu i światła. Dałeś przeto mnie niedołężnemu święte Ciało Twoje ku posiłkowi myśli i ciała, i położyłeś Słowo Twoje, jak latarnią przed stopami mojemi. Bez tego dwojga żyć dobrze nie potrafiłbym: bo Słowo Boże jest światłem duszy mojéj, a Sakrament Twój chlebem żywota. Nazwaćby je także można dwoma stołami postawionemi z jednéj i z drugiéj strony w świętym Kościele Twoim. Jednym stołem jest ołtarz poświęcony, gdzie się znajduje chleb święty, to jest, drogie Ciało Chrystusa. Na drugim jest prawo Bozkie, zawierające naukę świętą, wskazujące prawą wiarę, i wiodące pewno aż po zasłoną, gdzie Święty Świętych przebywa. Dzięki Tobie, Panie Jezu, Światło światłości wiekuistéj, za tę naukę świętą, którą nam przez sług Twoich, Proroków, Apostołów, Doktorów i innych przygotowałeś."

Ale wy jesteście nietylko pasterzami. Każden z was jest siewcą, gdyż słowo na ustach waszych to nasienie. *Semen est verbum Dei.* A co to jest nasienie? To istne cudo. Wszystkie siły, wszystkie potęgi, wszystkie zarody tam ukryte. Zamknięte tam całe jedno życie ze wszystkiemi swemi darami i skarbami, które zeń powstają. Tam jest siła i płodność, która oczywiście dziełem jest Boga. Drobne i niepozorne ledwo się dostanie na rolę, ledwo się uczepi gleby, natychmiast rozwija swą pracę, swe życie w głąb i wzwyż, w głąb zapuszcza korzenie tak twarde, że rozsadzają skały, wzwyż wysadza i pędzi z siebie pień i konary, które urągają nieraz długim wiekom i szalonym wichrom. Tak! nasienie to istne cudo, bo taka tam cudowna w niem ukryta siła, takie bogactwo życia. Oto takiém nasieniem jest słowo wasze. Całe skarby żywota w niém zamknięte. Wsiane w dusze ludzkie musi ono kiełkować, rozrastać się i owoc przynosić, musi tę duszę żywić i ożywiać.

Wszystko nam mówi w Ewangelii, że nasze słowo jest słowem żywota, ztąd słowem żywém. Albowiem jego celem dusze ożywiać, życie wiary, życie łaski, życie cnoty w nich szczepić, rozwijać, wypielęgnować, a jeśli zgasło, rozdmuchać na nowo; a skoro tego nie dokaże, nie jest wtedy Słowem Bożém, nie jest nasieniem. —

A zważmy przytém na to: ta naprawa, to ożywienie dusz to niesprawa, któréj się za pomocą środków materyalnych dokonuje, nie, to iście dzieło duchowe, które się na dnie serca gotuje, to jest dzieło rozumu i światła, dzieło przekonania i miłości. Do tego więc nie potrzeba materyalnych środków, lecz słowa porywającego, żywego słowa. Rozumie się, że i zewnętrzna akcya ma tu swoją cząstkę,

ale niezbędnym towarzyszem téj akcyi zawsze jest i będzie żywe słowo. Pasterz winien być mężem czynu — *potens opere*, mężem rady, mężem modlitwy, to prawda: ale Pismo święte mówi wyraźnie, że ma być téż mężem słowa, mężem potężnym w słowie, *potens verbo* równie jak *potens opere*.

Atoli nie zlęknijmy się i nie mówmy: Czyż to koniecznie potrzeba być wielkim mówcą, aby być dobrym pasterzem? Tak się tego nie rozumie i może właśnie niejeden wielki mówca nieposiada tego żywego słowa, téj wymowy, jakiéj się tu domagamy. Nie! kapłan Jezusów nie może być czczym retorem, mistrzem frazesów, i to słowo, z którém mu do twarzy, to nie jest owo słowo, co jest udziałem i przywilejem geniuszów lub biegłych dialektyków. Słowo, które ma mieć pasterz dusz na ustach, jest tego rodzaju, że je może mieć każden, skoro tylko ma serce i duszę, skoro tylko wie i kocha to, co czyni, jeśli tylko zna swoje obowiązki i kocha swoje owieczki, jeśli tylko jest prawdziwym pasterzem, kapłanem, ojcem. Słowo, co ze serca płynie i do serca idzie, to jest właśnie owém słowém żywém, ożywiającém, słowem pasterza. —

Nie mówi się, jakoby to słowo, które się pospolicie wygłasza, nie miało posiadać żadnego zgoła powabu; owszem ma mieć, ale swoją, sobie li właściwą powagę i właściwy sobie wdzięk. I rzeczywiście ma to słowo swój osobny charakter, swój wyraz, swoją żywość i jędrność przyrodzoną, która się we wszystkich rodzajach kaznodziejstwa zarówno odbijać winna czy to w homiliach, czy w kazaniu itd., i tę cechę, to znamię najpierw nam pochwycić i zrozumieć trzeba, aby dojść do prawdziwéj wymowy pasterskiéj.

Przedewszystkiem, powtarzam, słowo kaznodzieji winno być żywém. Dla czego? bo jest słowem czynu, słowem dzieła. Uważajmy. Słowo jest tak dalece czynem, że Pismo św. wręcz je zwie urzędem, służbą — *ministerium*. Kapłan nie mówi, by głaskać ucho, lecz aby dopełnić swego urzędu, służby żywotnéj, która się przekonaniem i jasnemi dokonuje dowodami. Potrzebuje do tego zatém słowa, które wdziera się do wnętrza duszy, porywa ją, oświeca i kruszy. W tém cała tajemnica owego żądania, jakie stawia Pismo św. każdemu pasterzowi to jest: aby był *potens verbo et opere*.—

Kapłan w parafii to pasterz, to ojciec, to mąż ludu wzięty, co odebrał od Boga władzę łaski nad duszami, aby je zbawił, i tę władzę za pomocą słowa wykonuje. Takie tedy słowo z takim celem, z takiem zadaniem to słowo czynu, to słowo, w którém wre życie, czynność, które samém jest życiem. Dlatego nie przestanę powtarzać: słowo, którego wam potrzeba, którego wy używać macie, to nie słowa mistrza wymowy, to nie frazesa i wyszukane wyrażenia, ale słowo jędrne, żywe i jasne, co występuje z powagą, spada ze siłą i wstrząsa jak grom duszę aż do samėj głębi. I gdybyście mówili inaczéj, przy całym talencie i wszelkiéj pracy wasze słowo byłoby próżném, czczém, *quasi aes sonans et cymbalum tiniens*, a nie słowem Bożém owoce przynoszącém — *sermo Dei vivus et efficas*. Z tego punktu łatwo dojść do innych przymiotów słowa pasterskiego, o których wspomnieć jeszcze wypada.

Pierwsze, co ztąd wynika jest: Kaznodzieja, nim zacznie, winien sobie żywo wystawić cel swéj mowy, musi widzieć dusze i nic więcéj tylko dusze przed sobą, którym ma wlać życie niebieskie. Wchodzić na ambonę na to tylko, aby nasycić ciekawość swych słuchaczy, aby zyskać próżne oklaski lub aby tylko zbyć swoją funkcyą, to nie znaczy kazać po apostolsku. Tu całkowicie cel chybiony. Czegóż to żądają od kapłana? jakiż to cel całéj jego mowy? Oto, aby oświecił, nauczył, poruszył i do Jezusa pociągnął serca słuchaczy, i nigdy nie powinien kapłan być z siebie zadowolony, skoro tego nie dokaże.

Dalėj idzie za tém, że kazanie nigdy nie powinno być powiedziane na wiatr, *quasi aerem verberans*, nigdy nie powinno być czcze, jałowe, ale zawsze do rzeczy, *ad rem, ad hominem*.

Kaznodzieja mówi swym słuchaczom i do swych słuczy, a nie przed swymi słuchaczami. To jest jasne i zrozumiałe, a jednak najczęściéj, najpospoliciéj, w tém błądzą, nasi kaznodzieje. Bo jakże się to mówi?

Mówi się przed auditorium, a nie do auditorium. Słowa mówcy padają przed nogi a nie do serca jak kule o słabym naboju przed tarczą. Nie dość uwzględniamy rzeczywiste potrzeby i palące sprawy dusz ludzkich, nie stawiamy jasno celu, obracamy się tylko w ogólnikach, powszechnościach, które z równém prawem i równym skutkiem mogą być powiedziane tak w Indyach jak w Europie, które zgoła do obecnych nie przystawają słuchaczów. To nie słowo życia, i takie słowo nigdy przenigdy owoców nie przyniesie. Wcale to inaczéj trzeba się wziąść do téj świętéj pracy. Kaznodzieja musi sobie stawić pewny, wyrazisty cel: czy to pobudkę do jakiéj cnoty, czy poprawę z jakiego szczegółowego grzechu — musi rzecz ująć w ramy, w pewne granice i starać się tym swym przedmiotem natchnąć swe auditorium, obudzić w niém interes do tego. Ktoś powiedział o pewnym kaznodzieji: „Kiedy nasz ksiądz sili się na wytworne kazanie, wtedy jest nieznośny; ale gdy ma prostą nauczkę, wybornie mu się to udaje.“ Czemu? Ów poczciwy pleban w kazaniach swych uroczystych obracał się w samych ogólnikach, górnolotnych frazesach, *quasi aërem verberans*; za to w swych przemowach i parafialnych naukach miał ściśle oznaczony cel i mówił *ad rem, ad hominem* serdecznie i prosto do dusz.

Nie chciejcie atoli mnie źle rozumieć. Wcale nie chcę utrzymywać, że nigdy nie ma się używać solennéj formy w kazaniach. Owszem. Dziać się to może z bardzo dobrym skutkiem zwłaszcza w dni uroczyste; ale i wtedy trzeba sobie postawić cel pewny i zastósować się do potrzeb i pojęcia swych słuchaczów. Prawdy choćby najwznioślejsze muszą stać w pewnym stósunku do obecnych słuchaczy i odpowiadać ich potrzebom, nadawać się do czasu i ludzi inaczéj będzie to siew na wiatr. I ten to zarzut czyni Pan Jezus siewcy Ewangelicznemu, że siał bez uwagi i na drogi i na opoki, na urodzajną ziemię i między ciernie, jedném słowem, że siał wiele ziarna na wiatr, a taki siew to nie życie, to śmierć.

Pan Jezus daje nam jasne co do przedmiotu naszego wskazówki. On mówi, żeśmy łowcami dusz ludzkich — *piscatores hominum*. Alež sieci nie zarzuca na wiatr, na powietrze, bez myśli, gdzie padną, gdzie pójdą. Żadnemu rybakowi przez głowę nie przejdzie, aby swe sieci zakładał na ławy piaszczyste, na mielizny i gołe miejsca. On je zarzuca tylko tam, gdzie pewny jest połowu, wybiera tylko te miejsca, które mu coś obiecują pewnego, acz go to nie mało kosztuje zachodu i pracy. A ileż to się słyszało i słyszy kazań, które niczem inném nie są, tylko rzucaniem sieci na wiatr, na jałowy piasek? Dziwicie się nieraz, że dusze wam nie odpowiadają, że są głuche i zimne jak głazy na wszystkie wasze nauki. Lecz czyście się samych sumiennie pytali, co im braknie, co będzie dla nich stósowne? Nie! wyście nie wystawili sobie przed oczy tych dusz przy pisaniu waszych kazań, słowa wasze nie były wystósowane do serc słuchaczy waszych, mieliście tylko na myśli wasze własne zdania i na te dawaliście sobie na papierze odpowiedzi; cóż dziwnego, że wam dusze nie wtórowały? Wyście mówili na wiatr, mimo ich uszu, ponad ich głowami i sercami; oni słuchali, nie rozumiejąc, czego wy od nich chcecie — to ich wcale nie tyczyło. Tak kazać, powtarzam, to kazać na wiatr, to rzucać sieci na mielizny, a nie przemawiać do dusz, do serca, a nie dotykać tego co ich boli, na co cierpią, na co chorują, czego pragną i łakną. Tak kazać to znaczy nie żądać, nie życzyć sobie, aby dusze odpowiadały. Nie! kto chce z korzyścią prawdziwą mówić, ten winien tego, co chce mówić, szukać w duszach swych słuchaczów, winien całą swą mowę do nich obrócić; i na ten koniec winien starać się poznać z gruntu swoją parafią,

przekonać, co ją poruszyć, co na niéj wrażenie zrobić może, winien jedném słowem mówić *ad rem, ad hominem*, a przez to jego słowo będzie słowem żywota.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

List pasterski

Najprzew. X. Arcybiskupa lwowskiego ob. ł. do duchowieństwa, z okoliczności wizyty dyecezalnéj.

FRANCISCUS XAVERIUS

WIERZCHLEYSKI

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA

Archipiscopus et Metropolita Leopoliensis rit. lat. Suae Sanctitatis Praelatus Domesticus, Solio Pontificio Assistens, Suae Caes. et Reg. Apostolicae Majestatis Actualis Intimus Consilarius, Insignis Caes. Austr. Ordinis Leopoldini Magnae Crucis Eques etc. etc. etc.

Universo Venerabili Clero tam saeculari quam regulari Salutem et Benedictionem in Domino!

Occasione Visitationis canonicae, qua Deo juvante notabilem Archidioecesis Nostrae partem perlustravimus, multis in locis observavimus, circa peragendas functiones sacras quosdam irrepsisse abusus, et circa doctrinae christianae expositionem hinc inde quampiam invaluisse negligentiam. E relationibus porro fide dignis scimus, eadem etiam in illis Archidioecesis Nostrae partibus, quas hucdum personaliter visitare nequivimus, locum habere. Cui malo, licet pro muneris Nostri officio quavis data occasione statim obicem ponere studuerimus, tamen necesse Nobis visum est, generali etiam ordinatione notabiliores quosdam abusus perstringere, et cum compertum Nobis sit, eiusmodi deformitates non tam e vituparabili vilipensione praescriptionum ecclesiasticarum, quam ex ignorantia earundem et ex propensione conformandi sese consuetudinibus localibus, perperam invectis, promanare, e re duximus in memoriam revocare Venerabili Clero ea, quae aut non sat cognita erant, aut tractu temporis in oblivionem devenerunt.

I. Imprimis vero mentionem facere debemus illius, a longiori tempore multis in locis irrepsae consuetudinis, Eucharistiam sacram fidelibus lingua vernacula etiam intra Missam administrandi.

Rubricae Missalis Romani (Tit. X. num. 6.) exacte prescribunt modum, quo Communio sacra fidelibus intra Missam praebenda est, et formulam quae adhiberi debet, latina tantum lingua proponunt, scilicet ea, quae in tota liturgia sacra sola adhibenda est nec licitum reputari potest, in aliqua vel minima liturgiae parte vernaculam introducere linguam; fidelium vero communionem constituere non quidem integrantem sed veram omnino Missae partem, nulli subest dubio. Clare enim id patet ex SS. Concilii Tridentini effato, quod declarat optare se „ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae participatione communicarent.“ (Sess. XXII. Cap. VI.) et adhuc clarius idem confirmatur praescripto tum Ritualis Romani, tum etiam sic dicti Petricoviensis: „Communio populi intra Missam statim post Communionem Sacerdotis Celebrantis „fieri debet (nisi quandoque ex rationabili causa post Missam sit facienda) cum orationes, quae in Missa post Cummunionem dicuntur, non solum ad Sacerdotem, sed etiam communicantes spectent.“

Praeterea Rituale Romanum Tit. „Ordo administrandi Sacram Communionem“ pariter latinam dumtaxat praescribit formulam, firmiter inhaerens generali regulae, Sacramenta nonnisi liturgica lingua administranda esse. Ab his nec latum quidem unguem recessit Rituale sic dictum Petricoviense; — postquam enim Rituale Romanum per Breve Pauli V. de die 17 Junii 1641 in Ecclesiae usum deductum extitisset, Synodus Provincialis Petricoviae 26 Aprilis 1621 celebrata Titulo „De libris Agendorum“ decrevit, „ut Rituale Romanum, quod Pauli V. Summi Pontificis jussu nuper in lucem prodiit, quamprimum imprimatur, *additis polonico, germanico ac latino sermone circa* **baptismum** *interrogationibus, et circa* **Matrimonii** *confirmationem solito juramento, juxta ritum Provinciae.*“ In duobus itaque tantum specialiter designatis punctis, atque inter arctos necessitatis limites usus vernaculae linguae admissus fuit. Et hisce conformiter genuina ac authentica editio Ritualis in sequelam hujusce mandati Synodi Petricoviensis facta, nullam circa Eucharistiae administrationem continebat formulam lingua vulgari — demum longe serius jam tractu praesentis saeculi, multiplicatis editionibus Ritualis, quae Varsaviae, Vilnae, Cracoviae aliisve in locis, non sat castigatae, imo pluribus arbitrariis additionibus deformatae prodiere, in passu quoad administrandam Communionem Sacram proprio marte interpolatae sunt formulae lingua vernacula. Explicari itaque facile potest, quod multi sacerdotes, licet de cetero pii, sed rerum liturgicarum non apprime gnari, licitum sibi putent, formula tali uti, imo nonnulli existimantes id ad excitandam et augendam Communicantium pietatem conferre, eiusmodi formulae talia adhuc admiscent verba, quae a formula latina prorsus sunt aliena — ita alii dicunt: *„Panie Jezu Chryste...“* atque addunt ter: *„Boże bądź miłościw etc.“* et *„Niech będzie pochwalony...“* in ipso autem actu dum Eucharistias Sacram ori Communicantis imponunt, utuntur verbis: *„Ciało i Krew...“* quae omnia licet procul dubio bona fide et intentione fiant, praescriptioni ecclesiasticae sunt contraria, et clare demonstrant, evanescere illam uniformitatem et venerandam simplicitatem, quae in Sacris Ecclesiae ritibus tantopere est necessaria, quamprimum a praefixa per Ecclesiam norma vel paulisper deflectitur — atque arbitrariis singulorum additionibus et mutationibus, prout in suo quisque abundat sensu, latum aperiri campum, semel admissa vel minima mutatione. Consuetudo talis, licet per longius tempus continuata, et latius propagata foret, legalitatis speciem induere non potuit, sed potius corruptelam et abusum involvit, qui omnino eliminandus est, prout expresse confirmatur decreto Sacrae Congregationis Rituum, quae ad quaestionem: „An consuetudo dicendi in Communione fidelium: *„Ecce Agnus Dei,* et *Domine non sum dignus* idiomate vulgari sit sustinenda vel potius eliminanda utpote contraria Rituali et Missali Romano?“ sub die 23. Maji 1835 respondit: „Consuetudinem esse eliminandam.“

Non latet Nos, palliari hunc abusum trita illa excusatione, quod verba latina populo non sint intelligibilia — sed tali praetextu semel admisso, logica cum consequentia admitti etiam deberet omnem rem Sacram, aliasque functiones sacras vernaculo idiomate paragendas esse, quod tamen multoties disertis verbis ab Ecclesia reprobatum est. Ut tamen fideles ea, quae liturgica lingua peraguntur, cognoscere et recte intelligere valeant, aliud suppetit medium ab Ecclesia non tantum admissum, sed enixe etiam commendatum. Praecipit enim SS. Tridentina Synodus Sess. XXII. Cap. VIII: „Etsi Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est, ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem... ne oves „Christi esuriant, neve parvuli panem petant, et ne sit qui frangat eis, mandat Synodus Sancta pastoribus, et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se vel per alios ex iis, quae in Missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cetera sanctissimi hujus Sacrificii Mysterium aliquod

declarent, diebus praesertim dominicis et festis.“ Simili modo Rituale tam Romanum quam Petricoviense in Rubrica: „De iis quae in Sacramentorum administratione, generaliter servanda sunt“ injugit sacerdoti: „In Sacramentorum administratione, eorum virtutem, usum, ac utilitatem, et ceremoniarum significationes, ut Concilium Tridentinum praecipit, ex Sanctorum Patrum et Catechismi Romani doctrina, ubi commode fieri poterit, diligenter explicabit.“

Idipsum cordi habuerunt praedecessores Nostri, Regni Poloniae Episcopi, dum in Synodo Provinciali Petricoviae die 22 Maji 1628 celebrata, praeclaram illam instructionem a b. m. Cardinali Bernardo Maciejowski, Archiepiscopo Gnesnensi anno 1607 concinnatam, suis actibus inseruerunt, illamque normae instar omnibus parochis servandam injunxerunt, in qua quidem instructione, titulo: „De administratione Sacramentorum“ legimus: Ut autem haec divina mysteria venerentur fideles „impensius, majorique illorum exardescant desiderio, nen negligant parochi, cum alias saepe, tum praesertim in administratione illorum, praestantiam atque dignitatem eorundem explicare.“ Et revera in antiquis editionibus Ritualis inveniuntur, additamenti instar, diversarum instructionum formulae longiores, a b. m. Archiepiscopo Karnkowski compositae, quas cujusvis Sacramenti administrationi apprime juxta intentionem SS. Concilii Tridentini (Sess. XXIV. Cap. VII.) praemittere moris erat.

Nec minore cum fructu nostris quoque temporibus fient sive ex suggestu sacro, sive in catechisationibus dominicalibus, explanationes ceremoniarum sacrarum tum in Missae sacrificio, tum in Sacramentorum admistratione, liturgica lingua peragendarum, quin opus sit, easdem ceremonias ipsas vernacula lingua perficere.

Idcirco prout multoties jam, et praesertim in allocutionibus, quas ad neoordinatos presbyteros habere consuevimus, ita etiam nunc firmiter insistimus, ut in administratione Eucharistiae Sacrae intra Missam latina tantum formula adhibeatur.

II. Alius quoque licet multo rarior, sed non minus mirandus, observatus est abusus, aspersionem, quae diebus dominicis ante Missam majorem fieri solet, lingua vernacula faciendi. Nullus utcumque speciosus praetextus tam notabilis abusus obtendi potest, nec proinde est, cur illi longius immoremur — sufficit ut illum hisce diserte prohibeamus, et ubi hactenus forte viguerit, statim, nulla excusatione admissa, eliminandum praecipiamus. Videant illi, qui consuetudinem hanc innoxiam forte censuerunt, se licet inscios gravioribus abusibus sternere viam, qua ecclesiae hostes in fidei destructionem irruere, et ipsam rem sacram in servitutem redigere tentant, dum eliminata passim lingua latina, vulgarem, eamque sibi placitam subrogant, ad discerpendam Sacrae Ecclesiae Romano-catholicae Unitatem.

III. Antiquus devotionis ordo, parochialibus Ecclesiis in Nostra Archidioecesi praescriptus postulat, ut ubi vel unus est Cooperator, duae quavis Dominica et quovis festo fiant instructiones ad populum e Suggestu Sacro — una ad Missam primam, altera ad Sacrum Summum. Nihilominus scimus non raro negligi sic dictam Homiliam, quae ad primam Missam fieri debet, sub praetextu paucos tantum fideles adesse — et certe ipsa omissione Homiliae non pauci fideles moventur, ut seriori demum hora pro Missa Majori Ecclesiam accedant, quia tum etiam Verbi divini audiendi sibi offertur occasio. — Sed multi quoque reperientur praesertim ex inservientium classe, qui hora seriori domo abesse nequeunt, et ita etiam integri anni decursu nullam instructionem audiunt. Quodsi firmiter servaretur ordo devotionis et Homilia nunquam omitteretur, certe plures ad Missam primam festinarent, sed etiamsi vel pauci tantum praesto essent, instructio praetermitti non debet, quia et hi pauci habent jus ad verbum Dei audiendum, et forte illo magis aliis indigent. Gravem responsabilitatem in conscientiam suam assumunt illi sacerdotes, qui commoditati propriae indulgentes, muneri suo desunt. — Manet illos tremenda objurgatio: „Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.“

IV. Denique et Catechisationes nec assidue nec debita cum praeparatione fieri observavimus, et proinde juventutem etiam adultam, redimenta fidei ignorare, cum summa cordis Nostri tristitia vidimus. Sane unum e principalioribus parochorum officiis est, non tantum verbum Dei praedicare, sed et pueros in doctrina christiana erudire. SS. Tridentina Synodus Sess. V. Cap. II. praecepit: „....plebani et quicumque parochiales, vel alias curam animarum habentes,.... per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus, plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem“ et alio in loco (Sess. XXIV Cap. IV.) districte injungit episcopis: „saltem dominis, et aliis festivis diebus pueros in singulis parochiis fidei rudimenta . . . doceri curabunt, et si opus sit, etiam per censuras ecclesiasticas compellent.“ Magnus ille catechesis parens Cyryllus „aedificium quoddam, ajebat, catechesim esse puta. Nisi fodiamus et fundamentum ponamus, nisi ordinata serie structurae vinculis apte conjungamus domum, ne quid laxum et hians reperiatur, ruinosa fiet aedificatio, in irritum cadet omnis prius Insceptus labor. Oportet in ordine lapidi lapidem apponi, et angulum ad angulum consequi et . . . ita demum aequabilem aedificationem adsurgere.“ Catechesis sacrae opus, sanctissimum appelat S. Pius V. Constitutione „Ex debito;“ et Benedictus XIV Constitutione „Etsi nemine“ vocat opus maximi momenti, maxime necessarium, requirens omnem curam et diligentiam. Tandem Pius IX Encyclica sua „Nostis“ de die 8 Dec. 1849 ut impiorum fraudes, quibus vel ipsam catholicam fidem fundibus evertere conatur, in irritum cadant, hoc praecipue inter cetera commendat, praecipit ut omnes ecclesiastici, praesertim qui sunt in cura animarum „maiori usque alacritate prout temporum ratio postulat, in christianae plebis instructionem incumbant.“ Supramemorata egregia instructio Maciejoviana hanc obligationem parochorum proprius determinat, dum tit. „De praedicatione Verbi Dei“ statuit: „Ante omnia vero, rudimenta fidei et necessaria omnibus ad salutem doceant; Orationem Dominicam, Symbolum Apostolorum, Decalogum, Sacramentorum vim, naturam et usum nec non praecepta Ecclesiae, cum in matutinis Concionibus, pro opportunitate exhibita, tum in pomeridiana Catechismi explanatione, juxta Synodale decretum explanent, atque ad hos, quasi ad fontes omnem suam doctrinam reducant.“

Haec iterum iterumque tum in Diocesana Synodo Sierakowskiana, tum in serioribus p. m. Antecessorum Nostrorum Ordinationibus, sedulo parochis inculcata, atque sub interminatione divini iudicii demandata extiterunt. Et sane si perpendatur pro tota maximo fidelium numero instructiones has unicum pro vita constituere scientiae salutis thesaurum, et fortissimum ad sectandam virtutis pietatis et honestatis semitam incitamentum, non mirum videbitur, cur S. Mater Ecclesia obligationem hanc parochorum tanti aestimet, ut eas ad fideliter illud explendum omni meliori modo incitet: tristissimis autem hisce, quibus vivimus temporibus, eo sanctior reputanda est isthaec parochorum obligatio, eo magis necessaria populi in rebus fidei eruditio, quo frequentiores et audaciores prodeunt impiorum conatus, ad simplicium pervertenda corda, et ad evellendam ac penitus eradicandam ex animis eorum unam salvificam fidem. Utinam redeant ad cor, et animo revolvant sacerdotes, officio suo desides, immensam illam, quae eos manet, responsabilitatem! utinam horrescant, ex sua culpa tot curae suae commissos fideles in supina redimentorum fidei ignorantia adolescere, — tot eorum, licet nesciant ea, quae necessitate medii sunt scitu necessaria, ad sacramenta indigne et sacrilege accedent, ac ex hac vita migrare. Centremiscimus et Nos, et conturbamur, ne in Nos responsabilitatis huius portio redundet, — proinde per viscera

misericordiae Dei Nostri obtestamur et obsecramus Vos, ut nulli parcentes labori, nullis expensis, omnibus viribus in id incumbatis, quatenus plebs Vobis per manus Nostras commissa in Christi fide et saluti doctrina solide, firmiter et ordinate erudiatur, stabiliatur, et contra omnia tentationum pericula, heu tam multa et plena, obfirmetur.

Dabamus Leopoli die 24 Octobris 1872.

FRANCISCUS XAVERIUS
ARCHIEPISCOPUS.

Gdyby się nam godziło czynić nad listami pasterskimi Najprzew. XX. Biskupów jakiekolwiek uwagi, z powodu powyższego okólnika wyrazilibyśmy wielką radość naszę, na widok, jak wszędzie tuż za wizytami dyecezalnemi, zbawienne następują reformy we wszelkich kierunkach. Najprzew. X. Arcypasterz dyecezyi lwowskiéj ob. ł. zaprowadza jednostajność, w duchu przepisów Kościoła powszechnego, nie mniéj prowincyalnych Synodów naszych, przy udzielaniu Komunii św. wiernym; znosi „dziwny" jakiś *usus*, a raczéj *abusus* przy aspersyi, jaki się był w niektórych miejscach zakradł, wreszcie co do udzielania nauk katechetycznych i co do kazań w ogóle nader chwalebne dekreta wydaje.

Polski radykalizm w Galicyi, podobnie jak to czasu swego był u nas uczynił, niezawodnie oburzy się na dekret pod num. I. wyrażony, aliści Kościół na wrzaski dziennikarstwa bezwiernego nie zważa.

O aplikowaniu mszy św. pro porochianis.

Obowiązek aplikowania mszy św. w każdą niedzielę i święto za parafian ogólném prawem kościelném na rządzców parafii włożony, można na podstawie pewnych i wyraźnych rozporządzeń Kościoła w ten sposób streścić.

1. Powyższy obowiązek jest do urzędu pasterskiego (munus pastorale) ściśle przywiązany. Urząd zaś pasterski dwóch przedewszystkiém wymaga warunków: 1) aby była parafia kanonicznie utworzona bez względu na to, czy w jéj skład wchodzą stali mieszkańcy oznaczonego terytoryum (parafia miejska albo wiejska), czy też członkowie pewnéj oznaczonéj korporacyi (parafia wojskowa); i 2) aby był przez Władzę kościelną postawiony pasterz (curatus primarius). Z tego określenia wynika, że obowiązku aplikowania nie mają ani misyonarze (S. Congr. de Propag. Fide 11 April. 1862.), którzy, chociażby wykonywali curam primariam, nie są przecież przełożonymi żadnéj parafii — ani też do pomocy przeznaczeni kapłani, jako to: wikaryusze, kapłani — rektorzy klasztorów, boć obowiązek ten cięży tylko na wszystkich proboszczach i zarządzcach parafii bez względu na to, czy są kapłanami świeckimi czy też zakonnikami (Constitutio „Cum semper" Benedicti XIV. d. d. 19. Aug. 1744; Enugelia „Amantissini Redemptoris" Pii IX. d. d. 3 Maji 1858).

2. To prawo zobowięzuje dla każdéj samodzielnéj parafii. Kto więc równocześnie ma zarząd nad dwiema odrębnemi parafiami, ma obowiązek podwójnie aplikować t. j. osobne msze św. aplikować pro parochianis utriusque parochiae; przeciwnie zaś jeżeli dwie parafie przez właściwą Władzę w jedną zostały zlane (S. C. Conc. 11. Martii 1770).

3. Obowiązek ten rozciąga się tylko na czas trwania urzędu pasterskiego (munus pastorale (Constit. „Cum semper,)" nie rozpoczyna się zatem z chwilą prezentowania, albo powołania na urząd pasterski, lecz od chwili rzeczywistego objęcia urzędu aż do chwili zwolnienia od obowiązków parafialnych, chociażby też kto np. w razie zasuspendowania ab officio, beneficium zatrzymał.

4. Msza św. pro parochianis musi być aplikowaną w każdą niedzielę i w każde święto nakazane, nie wyjmując świąt zniesionych, ani tych, które quoad solemnitatem tantum na niedziele zostały przełożone. Jeżeli zaś z uroczystością pro populo także i officium na niedzielę zostało przełożone, wystarczy jedna aplikacya w tęż niedzielę tak samo, jak gdyby święto transferowane (np. Boże narodzenie) na niedzielę przypadło, (Encycl. „Amantissimi Redemptoris"). Tu zwracamy uwagę na rozporządzenie zawarte w Encyklice „Amantissimi Redemptoris". Po zniesieniu resp. przeniesieniu świąt mniemali niektórzy rządzcy parafii, że w tych dniach, w które święto dawniéj przypadało, zwolnieni są od aplikowania pro parochianis, inni zaś prosili o zwolnienie Stolicę Apostolską już to wprost już téż pośrednio przez swych biskupów. Encyklika udziela pierwszym quoad praeterita absolutionem plenissimam, potwierdza przywileje drugich donec parochorum officium exercuerint in paroeciis, quas in praesentiarum regant et administrant, i odsyła po dalsze dyspensy do św. Congreg. Concilii.

Z tego cośmy powiedzieli wynika: *a)* jeżeli proboszcz (rządzca parafii) nie będąc legitime dyspensowany, w jakie święto zniesione lub quoad solemnitatem tantum przeniesione mszy św. pro parochianis nie aplikował, ma obowiązek post numerando aplikować tyle mszy św. ile ich od dnia, w którym Encyklika stała się zobowiązującą, zaniedbał. To co się zaniedbało przed ogłoszeniem Encykliki, Stolica Apostolska łaskawie darowała, *b)* jeżeli proboszcz (zarządzca parafii) od obowiązku aplikowania we wszystkie albo w niektóre dni, na które święto przypadało, od Stolicy Apostolskiéj bezpośrednio był dyspensowany, przywiléj dyspensy trwa tak długo, dopóki tąż samą zarządza parafią. Dyspensa ta bowiem przywiązana jest do jego osoby i do oznaczonéj parafii — upada przeto, skoro albo utracił zarząd parafii, albo inną objął parafią. Dyspensa ta nie przechodzi zatém wraz z proboszczem na inną parafią. — Ktoby zaś po przejściu na inną parafią z dyspensy otrzymanéj co do aplikacyi i na nowéj parafii korzystał, tenby był zobowiązany zaniedbane przez siebie aplikacye uzupełnić. Jeżeli zaś kto jako zarządzca parafii tymczasowéj otrzymał dyspensę — a późniéj dopiero urzędownie zatwierdzony i wprowadzony został, z dyspensy otrzymanéj w tejże parafii korzystać może. *c)* To samo rozumie się o tych dyspensach, które przez biskupa właściwego mocą Apostolskiéj Władzy przed ogłoszeniem Encykliki zostały udzielone. Jeżeliby zaś takie upoważnienie mający biskup jeszcze po dniu, w którym Encyklika prawomocną się stała, nie znając treści ani też żadnéj pewnéj o tejże Encyklice nie mając wiadomości, dyspensę udzielił, to takowa, ponieważ udzieloną została po zniesieniu upoważnienia, nieważną jest i z tego powodu aplikacye opuszczone muszą jak wyżéj być uzupełnione.

5. Dodać tutaj należy, że proboszcz (resp. rządzca parafii) ma obowiązek aplikować pro parochianis w swoim kościele parafialnym (S. C. Concil. 15. Septem. 1629., 17. Novemb. 1629., 11. Maii 1720.) Jeżeli zaś proboszcz jest *legitime impeditus*, natenczas ma obowiązek przez swego zastępcę, czy to wikaryusza, czy też innego kapłana we *własnym* kościele parafialnym (rozumie się *erga stipendium*) aplikować — a nie uczyniłby zadosyć prawu, choćby w takim razie sam, ale w innym kościele, pro parochianis mszą św. odprawił.

6. Aby to rozporządzenie, a mianowicie clausula *legitime impeditus* nie były źle zrozumiane, dodaję, że nie wolno proboszczowi ad libitum i z lada jakiéj przyczyny przez innego kapłana mszą św. pro parochianis aplikować; boć nie jest to

obligatio realis tylko, ale zarazem *personalis*, a zatem osobiście ma być wykonaną. Tylko w razie rzeczywistéj potrzeby i concurrente causa canonica, jakto w rozporządzeniu S. C. Concil. z 25 Września 1837 czytamy, może przez innego kapłana dać się zastąpić. Necessitas zaś vera zachodzi wtenczas, kiedy a) legitime jest nieobecny, tak iż w swoim kościele na żaden sposób celebrować nie może; b) kiedy dla choroby w tym dniu mszy św. odprawić nie może; c) kiedy ma zarząd nad dwiema parafiami, ale sine licentia binandi, albo kiedy jako kanonik w tym dniu mszą św. konwentualną jest zobowiązany odprawić (S. C. Concil. 11 Maii 1720) W tych przypadkach ma obowiązek, jeżeli to możliwa, innego kapłana substytuować — a jeżeli nie można, w innym dniu pro parochianis aplikować (S. C. Concil. 14 Decemb. 1859). Inne okoliczności albo przeszkody jak np. missa pro sponsis, albo pro defunctis, których na inny dzień odłożyć nie można, proboszcza od obowiązku aplikowania pro parochianis *osobiście* nie zwalniają. Nie wolno mu też w takich razach mszy św. pro parochianis na inny dzień odkładać. (Craisson-Manuale nr. 1493). Jeżeli zaś proboszcz jest tak ubogim, iż tylko ze stypendyów mszalnych utrzymywać się musi, może go biskup (nie on sam siebie) od obserwancyi dnia o tyle dyspensować, że wolnoby mu było w niedziele i święta msze św. manualne odprawiać, a aplikacyą pro parochianis na inny wolny dzień odłożyć, w takim przecież nadzwyczaj rzadkim przypadku musi w tym samym tygodniu pro parochianis aplikować. (Lig. Theol. moral. 6, 325.)

7. Prócz powyższych przepisów i określeń co do aplikowania pro parochianis, nie ma innych — można odprawić mszą św. czytaną albo śpiewaną wedle potrzeby i okoliczności (S. C. Rit. Gordelliniego n. 4968).

8. W końcu nadmieniamy, że powyższy obowiązek nie da się zmienić żadnym zwyczajem choćby też od niepamiętnych czasów praktykowanym, bez względu na to, czy się zwyczaj ten tyczy istoty tegoż obowiązku (Constit. „Cum semper“ — Encycl. „Amantissimi Redemptoris“), czy świąt zniesionych przez Stolicę Apostolską lub przeniesionych (S. C. Concil. 25 Septem. 1847; Encyclica „Amantissimi Redemptoris), chociażby też odnośne rozporządzenia Stolicy Apostolskiéj przez biskupów dyecezalnych nie były publikowane (S. C. Concil. 25 Sept. 1847) czy się tyczy odprawiana tejże mszy św. w kościele parafialnym (S. C. Concil. 15 Sept. 1629), czy też wreszcie osoby proboszcza resp. zarządzcy parafii samego (S. C. Concil. 24 Sept. 1847). —

Pius IX.

(*C. G.*) *Sanctorum velut aquilae juventus renovabitur.* Zna zapewne dzisiaj każdy przemowę do poczciwych Trastewereńczyków, którzy pospieszyli byli do Watykanu, aby, jak mówią w adresie, swego najwyższego monarchę zapewnić na nowo o niezmiennéj swéj wierności, i aby zarazem zaprotestować przeciw uczynionéj w ich imieniu demonstracyi w dniu 20 września. — Któż czytając wspaniałą odpowiedź Papieża, uderzony jego porywającą wymową, nie musi podziwiać ośmdziesięcioletniego starca, którego duch zdaje się odmłodnieć wśród najcięższych doświadczeń, i niejeden zawoła z nami: *Sanctorum velut aquilae juventus renovabitur!* Daremnie opiera się świat aby uznać, że to jest coś nadzwyczajnego, cudownego, ta świetność dostojnego onego starca. Jest to faktem, że wszystkie jego mowy są zwykle improwizowane, a Pius IX. jest zapewne jedyny z wszystkich monarchów, który przyjmuje adresy i odpowiada na nie, nie zapoznawszy się pierwéj z ich treścią.

Ex abundantia cordis os loquitur. Pius IX., którego serce przepełnione jest miłością i troskami, umie zawsze znaleść wymowne słowa, stósujące się do obecnéj chwili, które z serca pochodząc, trafiają do serca. Jakże indziéj dzieje się u innych monarchów Europy. Poddając się wymaganiom chwilowéj polityki bez zasad i przekonania objawiają oni w swych mowach pewną obawę, pewne szukanie wyrazów, jakieś wachanie lękające się niepodobania się i chęć podchlebiania.

Prawidłem ich postępowania jest, aby nie narazić się żadnéj stronie, a ich mowom służy za podstawę bezzasadność, gdyż wypowiedziane zasady potępiałyby ich czyny, lub mogłyby wywołać niebezpieczeństwo. Nie tak Pius IX.! Dla niego jest sprawiedliwość jedynym kierownikiem; mówi prawdę otwarcie i wyraźnie. Jego polityka zasadza się na tém, by zawsze i wszędzie krzewić moralność; jego wymowa jest owocem śmiało wyrażonych wzniosłych myśli. O nim można powiedzieć jak o Albercie Wielkim: *est rerum magnarum magnus dictor.*

Pośród walki, którą rewolucya podniosła przeciwko Piusowi IX., od czasu jak wstąpił na Stolicę Piotrową, Ojciec św. zachował zawsze równy spokój duszy i tę niezrównaną spokojność, które są rękojmią jego siły. Jego charakter spotężniał się tylko przez te próby, a sprzymierzona przeciw niemu demagogia z ateismem nie zdołała nic wobec jego znajomości ludzkich i Bozkich rzeczy, na które Bóg dla zbawienia swego Kościoła, tak głębokiego udzielił mu poględu. Potrzeba tylko przejrzeć pięć tomów aktów urzędowych z papieztwa Piusa IX., aby się przekonać, jak niezmordowanie Papież ten pracował; gdzie tylko błąd pokazał się pod swemi rozmaitemi postaciami, walczył on z nim nieznużenie i bez litości i wydzierał mu krok za krokiem zdobyte stanowisko.

Lecz słyszymy mówiących ludzi, w których oczu tylko materyalne powodzenie ma wartość: „Pocóż te uwielbienia, cóż wielkiego Papież ten uczynił? Jego państwo jest w ręku wrogów, a Kościół postradał swą władzę!“ — Tak, w istocie, słuszność dostała się w ręce występku *jusque datam sceleri,* jak mówi Seneka. Lecz jestże Pius IX. zwyciężony dla tego, że mu wydarto królestwo, że jego wrogi wzięli dla siebie Ojcowiznę Piotrową, a Namiestnika Chrystusowego w jego własnym więzią pałacu? Jęczy on wprawdzie w niewoli, ale jego ciemięzcy muszą się ukrywać pod obrzydłą maską obłudy i nie zdołają zapobiedz, że światło niebieskie świeci z więzienia. Ku niemu spojrzenia całego świata zwrócone; codziennie mury apostolskiego pałacu przyjmują nowe zastępy tych co do stóp wielkiego męczennika rzucić się przybywają; jego siepaczy zaś ściga wzgarda i przekleństwo.

Nie, Pius IX. nie jest związany przez to, że go opuścili książęta téj ziemi; ludy są przy nim. Katolickie ludy całéj kuli ziemskiéj odpłacają miłością Papieżowi to, co mu zawdzięczają za zbawienne nauki i oświecenie; gdyż on to pouczał ich o wierze i wskazywał drogę do zbawienia. Nie rządy ze zgubną swą polityką, nie rządy, które, mówiąc z Tacytem, *rumpi et corrumpi* za swą dewizę wzięły, zatrzymały społeczeństwo nad brzegiem przepaści grożącéj pochłonięciem go; nie one wyrwały świat z chaosu w który byłby wpadł niechybnie. Pius IX. ucząc ludy poddania się, zasad słuszności i sprawiedliwości ocalił narody. On to nauczając pasterzy wszechświata, spowodował wzniosłą jedność Kościoła św. w godzinie walki. W jednéj ręce trzyma on wiosło i kieruje łodzią Kościoła św. wśród rozhukanéj burzy; drugą ręką wskazuje na przystań tym, co idą za nim, i ożywia ich słabnącą odwagę. Daremnie usiłują bałwany pochłonąć go; dla jego nawy nie są niebezpieczne opoki i skały; jego głos przegłuszy burzę, a pełen zaufania oczekuje on aż inny silniejszy jeszcze głos uśmierzy wiatry i fale i zwróci żywioły w ich właściwe granice.

To ciągłe, codzienne zwycięztwo Piusa IX. nad wro-

gami jest największym jego tryumfem, bo to jest zwycięztwo ducha nad materyą; słabego nad mocnym. Państwo dostojnego więźnia obejmuje cały świat, miliony katolików są jego poddanymi; swojém słowem przewodzi on tym tłumem, dodaje odwagi w nieszczęściu, w ucisku i prześladowaniu. Nie dziw więc, że ze wszystkich końców świata wznoszą się głosy chrześciaństwa w dziękczynieniach i modłach tak, że się odbijają aż w jego więzieniu. Każdy błogosławi mu, każdy raduje się, a jego ojcowskie serce napełnia się radością tak, że się uśmiecha wśród łez i znajduje jeszcze słowa pokoju i miłosierdzia dla nieprzyjaciół, którzy nie widzą co on widzi, którzy go napadają, a nie wiedzą co czynią: *nesciunt quid faciunt.*

Jałmużna z całego świata jest dla niego haraczem wdzięczności jego ludów, i on ma nadzieję na przyszłość, gdyż widzi, że nie wszyscy ludzie są zepsuci, że są jeszcze dusze wzniosłe, którym materya i ziemskie dobra nie są najwyższemi rzeczami, że nakoniec w tém stóleciu chciwość, zepsucie i sprzedajność nie panują jeszcze wyłącznie.

Pius IX. na zawsze w nadziejach narodów wielką postacią; ludy będą go nazywały swym zbawcą: *Salus populi salvatoris*, a niezmazaną będzie sława ludu chrześciańskiego, który pozostał wiernym Najwyższemu Pasterzowi, wiekopomną sława tego Papieża, co tak długo i gorliwie starał się o zbawienie ludzi, sława starca, który mocnych zwyciężył, którego cnota pognębiła występek, którego starość nadawała siłę i odwagę młodym i słabym: *Sanctorum velut aquilae juventus renovabitur.*

Świętopietrze.

(C. G.) Papież Julian II. mówi w swoich ustawach apostolskich: *Non miramur quoniam*, *teste Hieronymo schismatici*, *cum deputant causas damnari*, *in contumelias prosiliunt.* Obłąd zachował aż po dziś dzień tę samą taktykę; w dziewiętnastym wieku tak jak w szesnastym nie znają nieprzyjaciele Kościoła, zostawszy pokonanymi, innéj broni prócz broni oszczerstwa, podejrzywania i wszelkiego rodzaju kłamstwa; zbyt słabi, ażeby opierać się prawdzie, usiłują naruszyć ją, ubliżając jéj obrońcom.

Niezmordowany i nieustraszony wydawca pisma *Unita cattolica* ks. Margotti ma zaszczyt służyć za cel pociskom nieprzyjaciół naszych. *Spenersche Ztg.* głosi, w widocznym zamiarze, aby ją i katolicy słyszeli, że ks. Margotti pobierał od Świętopietrza wpływającego przez jego składki dotychczas 30%, która to tantiema podwyższona została przez wdzięczną Stolicę Apostolską co dopiero na 50%. Zresztą nie jest on jedynym, dodaje ta gazeta, który odbiera takie honorarium, gdyż prawie wszystkie czasopisma katolickie podobne subwencye otrzymują.

Takim jadem pryska urzędowa gazeta berlińska. Chociaż wydawca *Unita* występuje przeciwko temu kłamstwu, cóż Rewolucya zważa na wszystkie zarzuty tego rodzaju! Jednakże trzeba oddać sprawiedliwość gazecie niemieckiéj, iż powtarza tylko nieprawdy wymyślone przez swych włoskich wspólników. Dopókąd te podłe oszczerstwa puszczane były w obieg przez prasę subalpejską, uważaliśmy za rzecz ubliżającą naszéj godności, odpowiadać na nie choćby słówkiem: Nazwisko M a r g o t t i jest zbyt czyste, by potrzebowało obrony wobec Włochów. Ale kiedy teraz usiłują nieprzyjaciele nawet za granicą nieustraszonego obrońcę Prawdy zgubić w opinii publicznéj, jest naszym obowiązkiem zaprotestować głośno przeciwko tym niegodziwym machinacyom tém bardziéj, że *Spenersche Ztg.* nie poprzestaje na splamieniu jednego nazwiska, lecz całą prasę katolicką obrzucać błotem się poważa. A przy tém nie ma nic mniejszego na celu, jak zdyskredytowanie Świętopietrza w oczach prawowiernych, wmawiając w nich, iż ich jałmużna trwoniona bywa na korzyść kilku spekulantów i gazeciarzy.

Niepotrzebaby, zaiste! było dowiadywać się coś bliższego względem téj rzeczy. Jednakże zadaliśmy sobie tę zbyteczną pracę, ażeby z tém większą mówić pewnością.

Twierdzenie gazety Spenera jest równie bezrozumném jak niesłuszném. Jest to najzupełniejszą nieprawdą, aby którykolwiek pisarz katolicki, ks. Margotti lub ktokolwiekbądź, dostawał najmniejszy procent od swych sum, które jako Świętopietrze zbierają. Te składki są zresztę pod podwójną kontrolą; *Unita* bowiem tak jak wszytkie inne pisma, zajmujące się tym uczynkiem miłości, zwykły zapisywać i ogłaszać jak najstaranniéj choćby najmniejsze datki i nazwiska dawców. Nie jest więc nic łatwiejszego tak dla wiernych jako i dla Stolicy Apostolskiéj, jak kontrolowanie wszystkiego co wpływa.

Lecz oszczercy mają tu jeszcze coś inszego na oku; chcą oni przy tém szkodzić nietylko obrońcom Kościoła ale i jego Najwyższéj Głowie. Że im się nie udało po spełnionéj grabieży pogrążyć w nędzy Ojca całego Chrześciaństwa, że miłość jego dziatek utworzyła mu dobrowolny budżet, że uszedł przez to potrzebie przyjęcia od swych ciemiężców ofiarowanéj rocznéj renty i zostania przez to być porównanym z każdym urzędnikiem w państwie a poddania się samowoli rządu przywłaszczycieli — oto jest, co złość ich do wściekłości posuwa! Ażeby więc to źródło pomocy zatkać, aby oziębić gorliwość katolików, wymyśla i rozszerza *Spenersche Ztg.* i zacni jéj sprzymierzeńcy równe tak obskurne jak oburzające kłamstwa.

Lecz wierzcie naszym słowom. Daremna to praca! Niech robią co chcą, Świętopietrze nie upadnie; a chociażby téż kiedyś przestało, Ojciec św. nie wyciągnie nigdy ręki po świętokradzką jałmużnę. Przyjmuje on wprawdzie od swych dziatek daninę dziecięcéj miłości, lecz nie dozwoli nigdy włożyć sobie złotych okowów nieprzyjaciołom swoim. Żelazne okowy przynoszą zaszczyt temu, co je dla sprawiedliwości dźwiga, lecz złote okowy poniżają.

I jakże chcianoby Świętopietrze zgładzić? tego niezdołają ani brutalna przemoc, ani chytry podstęp. Ażeby znieść jaką instytucyą trzeba aby takowa była ciałem uorganizowaném. Ale Świętopietrze nie jest żadném stowarzyszeniem, żadną organizacyą; wpierw musiałoby ono być usankcyonowaném przez Stolicę Apostolską. Pius IX. nie zezwolił nigdy na to, ażeby rozliczne z stanowiska finansowego zapewne bardzo korzystne projekta zostały aprobowane, które najgorliwsi z sług jego mu przedkładali, ażeby dzieło to uorganizować. Byłoby się bowiem wówczas zdawało, jakoby dobry uczynek był przepisywanym, kiedy właśnie takowy wtenczas tylko Bogu podobać się może, i godzien jest tego imienia, gdy jest dobrowolnie spełnianym. Datek dobrowolny nabyłby bowiem w tym razie charakteru przymusowego podatku. Na to nigdy Ojciec św, przystać nie chciał. Unikał umyślnie oświadczenia, iż to jest rzeczą Nuncyuszów, Biskupów lub proboszczy przyjmować te datki; pozostawił to do woli swych dziatek. Każdy składa swe ofiary bądź bezpośrednio u stóp Namiestnika Chrystusowego, lub na jakiéj innéj stósownéj dlań drodze; wszelka interwencya jakiéj wyższéj władzy jest wyłączona.

Wprawdzie te delikatne względy Ojca św. nie zadowoliły może gorliwości niektórych wiernych, a przedewszystkiem niespodobały się do smaku pewnym spekulantom, którzy z każdéj rzeczy chcieliby utworzyć kapitał. Lecz masy katolickie zrozumiały tę szlachetną dyskrecyę i od lat dwunastu ich niewyczerpana wspaniałomyślność zastósowywała się do niéj bardzo pięknie. Nuncyusze, Biskupi, proboszcze, gazety, stowarzyszenia katolickie — to wszystko pozostaje do wyboru jako środki pośrednicze wiernym; nawet gdyby komu przyszło na myśl przesłać swój datek na ręce Kardynała — Sekretarza państwa, zwróconoby mu może uwagę,

by nie nadużywał drogiego czasu Kardynała, lecz nie wzbranianoby mu tego bynajmniéj.

Wolne od wszelkiéj organizacyi Świętopietrze usuwa się jak cień przed ciosami nieprzyjacielskich rządów. By je schwycić, trzebaby użyć pogańskiego *ad catenas*, albo przynajmniéj niespuścić z oka ani na chwilę żadnego katolika; bo zdrowy rozsądek ukazuje, że niechwytając się tych ostatecznych środków, pozostanie zawsze dla wiernych możebném, użyć pieniędzy swoich pojedyńczo lub w kształcie składki, jak im się podoba. Gdy postawicie waszych siepaczy u drzwi kościołów, będziemy oddawali uzbierane pieniądze redakcyom pism katolickich; gdy zamkniecie bióra prasowe, czynić będziem potajemnie to, co nam niedozwalacie czynić publicznie. Możecie wprawdzie katolikom przysporzyć drobnych przykrości, ale przez to rozdrażnicie ich tak, że ich oburzenie narobi wam kłopotów, z któremi nawet najpotężniejsi obliczać się będą zmuszeni.

Jeden jedyny rząd, rosyjski, odważył się na to. Cóż skorzystał? Czyż zdołał zabronić, by rosyjskie i polskie pieniądze nie doszły Ojca św.? Gabinet po nad Newą wie, że tak nie jest; lecz jest mu może niewiadomém, że nawet znakomici schizmatyccy Rosyanie czynią dla Ojca św. to samo, co — pomimo wszelkich przeszkód — najgorliwsi katolicy dawnego królestwa polskiego; prześladowanie sprowadza zawsze ofiarom jego nowych obrońców; trudności nieustraszają serc szlachetnych, lecz pobudzają je do nowych czynów.

Nieprzyjaciele Kościoła pomylili się w swych rachubach; Świętopietrze nie jest w niebezpieczeństwie ani od ich oszczerstw ani od ich aktów gwałtu. Bądźmy tylko i nadal mocni i niewzruszeni wobec niemieckiéj bezwzględności jak niegdyś wobec napoleońskiéj obłudy. Polityczni genialni ludzie w Berlinie są zaprawdę bardzo krótko widzący, jeżeli sobie wyobrażają, że zawojować Kościół jest równie łatwo, jak wygrywać bitwy. Przed Królowéj-Grodem była Austrya rozdartą; zajście pod Sedanem spotkało Francyą bezbronną, nieprzygotowaną; żadne z tych mocarstw nie mogło się spodziewać pomocy Boga, którego Namiestnika na ziemi podle zdradziło i opuściło. Nie dziw więc, że zostały zgniecione przez potężne wojska, w którego szykach znajdowało się jeszcze żywa wiara, lubo wielu jéj się może wyrzekli.

Ale na niezmiernych obietnicach zbudowany Kościół katolicki, który w swéj wielkiéj powszechności obejmuje wszystkie państwa i ludy, Kościół Boży nie upadnie. Niechaj krew jego dzieci płynie strumieniami, niechaj kłamliwi gazeciarze obrzucają go błotem, lecz rozstrzygające zwycięstwa, owe, o które mścić się nie można, nie odnoszą się za pomocą wielkich armii i kartaczy, są to zwycięztwa, które oburzone sumienie ludzkie prędzéj czy późniéj dla prawdy i sprawiedliwości wywalczy.

Ważne doniesienie.

Redakcyi *Tygodnika Katolickiego* oddano następujące ważne rękopisma:

1, **Chrześciańsko społeczny grunt i zadanie Literatury Poskiéj**: *Dwa tomy.*

a) Tom I. Pierwsze zasady katolickiéj w Literaturze metody i pogląd dziejowy na literaturę polską, z podziałem jéj na okresy, od jéj początków aż do roku 1764, czyli do końca panowania w Polsce dynastyi saskiéj.

b) Tom drugi. „Pogląd dziejowy na nowożytną metodę Literatury polskiéj od r. 1764 aż do naszych czasów, i ostateczny wywód niezbędności metody chrześciańskiéj w Literaturze.

Żeby pojąć ważność podobnéj pracy jak powyższa, dość przypomnieć, że Polska dotychczas nie wydała dzieła któreby z chrześciańskiego, z katolickiego stanowiska przebiegało dzieje piśmiennictwa narodowego.

Tegoż autora mamy jeszcze

2, **Filozofia Chrześciańska** *w czterech* częściach: a) Wstępno-Krytycznéj, Logicznéj, Metafizycznéj i Etycznéj. Według metody i zasad, przeprowadzonych głównie przez św. Tomasza z Akwinu.

I takiego dzieła nieposiadamy.

3 **Naturalizm wobec Kościoła.** Tom jeden.

Autorem wszystkich tych prac jest jeden z wysoko postawionych dygnitarzy Kościoła polskiego — przez długi czas profesor uniwersytecki — znany z kilku gruntownych dzieł, które w *Przeglądzie Poznańskim* bardzo przychylną znalazły recenzyą. Autor padł ofiarą prześladowania schizmy i znajduje się od lat wielu na wygnaniu.

Manuskrypta wszystkie pisane są czytelnie i gotowe do druku.

Nie mogąc ich wydać własnym nakładem polecamy je uwadze księgarzy, nakładców i mecenasów rzeczy polskich. Wydrukowanie tych prac byłoby istotną przysługą dla Kościoła i dla kraju naszego.

Co do bliższych i dalszych warunków nabycia na własność wspomnionych rękopisów lub ich wydania, chętnie udzielimy na zapytania skoréj odpowiedzi.

Redakcya Tygodnika katolickiego.

— Za pośrednictwem naszém można nabyć niedawno puszczonego w obieg ważnego dla naszych mianowicie dyecezyi dziełka: „**Synodus Archidoecesana Gnesnensis Praesidente Stanislao Karnkowski**, Archieppo Gnesnensi et Primate Regni Poloniae **Lovicii** A. D. 1583 celebrata, nec non articuli alterius Synodi eiusdem Dioecesis sub *Jacobo Uchański* Archiepiscopo habitae! *Nunc primum* ex Archivo Vener. Capit. Cath. Vladisl. *Zeno Chodyński*, Dir. Semin. Vlad. Edidit Varsaviae 1872.“

Cena u nas z przesełką 2 złp. = 10 sgr. Obszerny rozbiór téj pracy podany był w piśmie naszém.

Redaktor X. J. Stagraczyński w Wonieściu. — Nakładem i czcionkami A. Schmädicke w Poznaniu. — W komisie L. Streisandta w Grodzisku.